

МЕЛІТОПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО

ФІЛОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

КАФЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Назва освітнього компоненту <i>Нормативний/вибірковий</i>	Мовленнєвий розвиток учнів у процесі навчання української мови вибірковий
Ступінь освіти Бакалавр/магістр/доктор філософії Освітня програма	Бакалавр 014.01 Середня освіта (Українська мова і література)
Рік викладання/ Семестр/ Курс (рік навчання)	2021-2022 / VIII семестр / IV курс
Викладач	Сіроштан Т. В.
Профайл викладача	http://filolog.mdpu.org.ua/sklad-dekanatu-filologichnogo-fakul/kafedra-ukrayinskoyi-movi/sklad-kafedri-ukrayinskoyi-movi/siroshtan-tetyana-vasylivna/

Контактний тел.	097 544 02 42
E-mail:	tanyasiroshtan@ukr.net
Сторінка освітнього компоненту на сайті центру освітніх дистанційних технологій МДПУ ім. Б. Хмельницького	https://dfn.mdpu.org.ua/course/view.php?id=5684
Консультації	<p><i>Очні консультації:</i> щочетверга об 11.00</p> <p><i>Онлайн-консультації:</i> через систему ЦОДТ МДПУ ім. Б. Хмельницького.</p>

1. АНОТАЦІЯ

Мовленнєва компетенція дітей визнана однією з провідних базових характеристик особистості, що формується в процесі її розвитку. Означений феномен включає в себе вміння адекватно й доречно практично послуговуватися мовленням у конкретних ситуаціях спілкування, використовуючи задля цього як мовні (інтонація), так і немовні (міміка, пантоміміка) засоби виразності мовлення. Мовленнєвий розвиток дитини зумовлений формуванням мовленнєвої, художньо-мовленнєвої, комунікативної компетенцій, що забезпечують її повноцінне спілкування в людському суспільстві. Дитина з добре розвиненим мовленням легко вступає в спілкування з оточуючими, може зрозуміло висловлювати свої думки, бажання, задавати питання, домовитися з однолітками про спільну діяльність.

Мовленнєвий розвиток учнів належить до провідних напрямів методики викладання української мови. Реалізація комунікативної лінії на уроках української мови спрямована на розвиток і вдосконалення усних видів мовленнєвої діяльності (слухання – розуміння; діалогічне, монологічне мовлення), а також видів мовленнєвої діяльності, які пов'язані з писемним мовленням (читання вголос і мовчки, письмо). Мета кожного вчителя – зробити мовлення дітей змістовним, правильним, чітким, виразним, багатим.

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

Метою вивчення освітнього компоненту є:

- 1) формування у здобувачів вищої освіти системи логічно завершених базових знань про українську мову;

2) засвоєння понятійно-категоріального апарату науки про українську мову.

Завдання:

1) вироблення у здобувачів вищої освіти практичних умінь і навичок із оволодіння українською мовою;

2) вироблення вміння адекватно орієнтуватись у різних мовленнєвих і професійних ситуаціях;

3) бачити логіку і закономірності у розвитку української мови, розпізнавати її тенденції;

4) формування вміння виробляти і відстоювати свою життєву позицію, давати раціональну і об'єктивну оцінку важливій інформації, діям і вчинкам різних людей засобами української мови;

5) сприяння підвищенню рівня національної свідомості й культури та вмінню застосовувати набуті знання у своїй професійній та громадській діяльності засобами української мови.

3. ПЕРЕЛІК КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ, ЯКІ НАБУВАЮТЬСЯ ПІД ЧАС ОПАНУВАННЯ ОСВІТНІМ КОМПОНЕНТОМ

1. Інтегральна компетентність:

Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у галузі філологічної освіти, що передбачає застосування певних теорій та методів мовознавчої та літературознавчої, а також педагогічної наук і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

2. Загальні компетентності

ЗК 7 Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях

ЗК 8 Здатність обирати творчий підхід до процесу навчання і подальшої професійної діяльності, використовувати елементи наукової діяльності в педагогічній праці.

3. Фахові компетентності:

ФК 1 Здатність володіти методологічними і теоретичними основами філологічних наук, методик навчання української мови і літератури, базовими знаннями з української мови, теорії та історії української літератури, методик викладання української мови та літератури

ФК 2 Здатність використовувати науковий апарат для засвоєння теоретичних основ української мови та літератури, методик викладання української мови та літератури

ФК 11 Здатність вільно володіти українською мовою, адекватно використовувати мовні ресурси, демонструвати сформовану мовну й мовленнєву компетенції в процесі фахової і міжособистісної комунікації, володіти різними засобами мовної поведінки в різних комунікативних контекстах

4. РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Програмні результати навчання (ПРН)

ПРН 11. Орієнтується в актуальних проблемах вивчення мови й літератури, інноваціях в освітньому процесі.

ПРН 12. Уміє організувати навчальний процес у ЗНЗ (співпрацю в команді), реалізувати професійно-практичні засади навчання української мови та літератури, світової літератури, керувати пізнавальною діяльністю учнів.

ПРН 20. Володіє методами й методиками діагностування навчальних досягнень учнів з української мови та літератури. світової літератури; уміє здійснювати педагогічний супровід самовизначення учнів, підготовки до майбутньої професії.

5. ОБСЯГ ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

Вид заняття	лекції	практичні заняття	самостійна робота
Кількість годин	24	24	102

6. ПОЛІТИКА

Політика академічної поведінки та етики:

- Не пропускати та не запізнюватися на заняття за розкладом;
- Вчасно виконувати завдання семінарів та питань самостійної роботи;
- Вчасно та самостійно виконувати періодичні контрольні завдання

7. СТРУКТУРА ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

7.1 СТРУКТУРА ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА (ЗАГАЛЬНА)

Кількість годин	Тема	Форма діяльності (заняття, кількість годин)	Література	Завдання	Вага оцінки	Термін виконання
18	Тема 1. Мовленнєвий розвиток як науково-методична проблема.	Лекція (4 год.) Практичне заняття (2 год.) Самостійна робота (12 год.)	1-8			перший періодичний контроль

23	Тема 2. Формування в учнів поняттєвої й операційної основи мовленнєвого розвитку.	Лекція (4 год.) Практичне заняття (4 год.) Самостійна робота (15 год.)	1-8			перший періодичний контроль
23	Тема 3. Взаємозв'язане формування в учнів різних видів мовленнєвих умінь.	Лекція (4 год.) Практичне заняття (4 год.) Самостійна робота (15 год.)	1-8			перший періодичний контроль
21	Тема 4. Переказ у системі роботи з формування мовленнєвих умінь.	Лекція (4 год.) Практичне заняття (2 год.) Самостійна робота (15 год.)	1-8			перший періодичний контроль
21	Тема 5. Учнівські твори як засіб мовленнєвого розвитку учнів.	Лекція (2 год.) Практичне заняття (4 год.) Самостійна робота (15 год.)	1-8			другий періодичний контроль
21	Тема 6. Дидактичний матеріал і види роботи з ним на уроках вивчення мовних тем.	Лекція (2 год.) Практичне заняття (4 год.) Самостійна робота (15 год.)	1-8			другий періодичний контроль
23	Тема 7. Формування науково-навчального мовлення здобувачів середньої освіти на уроках вивчення мовних тем.	Лекція (4 год.) Практичне заняття (4 год.) Самостійна робота (15 год.)	1-8			другий періодичний контроль

7. 2 СТРУКТУРА ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА (ЛЕКЦІЙНИЙ БЛОК)

Тема лекції	Зміст лекції
Тема 1. Мовленнєвий розвиток як науково-	Мовленнєвий розвиток як науково-методична проблема. Значення мовленнєвого розвитку.

методична проблема.	Проблема мовленнєвого розвитку учнів в історії методичної науки і в сучасній методиці навчання української мови. Зміст поняття «мовленнєвий розвиток». Складові та основні умови мовленнєвого розвитку.
Тема 2. Формування в учнів поняттєвої й операційної основи мовленнєвого розвитку.	Формування в учнів поняттєвої й операційної основи мовленнєвого розвитку. Формування в учнів поняття про мовлення, мовленнєву діяльність, її різні види. Засвоєння учнями поняття про усне і писемне мовлення, ознаки і властивості усного й писемного мовлення. Засвоєння учнями особливостей монологічного і діалогічного мовлення. Формування в учнів поняття про текст, його ознаки. Формування в учнів поняття про стилістику і стилі мовлення. Система роботи з вивчення стилістики і стилів мовлення. Ознайомлення учнів з типами мовлення.
Тема 3. Взаємозв'язане формування в учнів різних видів мовленнєвих умінь.	Взаємозв'язане формування в учнів різних видів мовленнєвих умінь. Види мовленнєвої діяльності й мовленнєвих умінь. Навчання учнів слухання й читання. Навчання говоріння й письма.
Тема 4. Переказ у системі роботи з формування мовленнєвих умінь.	Переказ у системі роботи з формування мовленнєвих умінь. Значення переказу як виду роботи. Добір текстів для переказу. Види переказів. Лінгвістичний аналіз тексту під час підготовки докладного переказу.
Тема 5. Учнівські твори як засіб мовленнєвого розвитку учнів.	Учнівські твори як засіб мовленнєвого розвитку учнів. Значення твору як виду роботи. Деякі особливості підготовки до твору. Робота над змістом твору. Робота над планом твору. Робота над мовним оформленням твору. Урок підготовки до твору. Взаємозв'язок переказів і творів у процесі мовленнєвого розвитку учнів.

Тема 6. Дидактичний матеріал і види роботи з ним на уроках вивчення мовних тем.	Дидактичний матеріал і види роботи з ним на уроках вивчення мовних тем.
Тема 7. Формування науково-навчального мовлення здобувачів середньої освіти на уроках вивчення мовних тем.	Формування науково-навчального мовлення здобувачів середньої освіти на уроках вивчення мовних тем.

7.3 СТРУКТУРА ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА (ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ)

Тема практичного заняття	Зміст практичного заняття
Поняття про мовленнєвий розвиток	Обговорення теми. Виконання вправ і тестових завдань
Формування в учнів поняття про мовлення, мовленнєву діяльність, її різні види.	Обговорення теми. Виконання вправ і тестових завдань
Види мовленнєвої діяльності й мовленнєвих умінь.	Обговорення теми. Виконання вправ і тестових завдань
Переказ	Обговорення теми. Виконання вправ і тестових завдань
Твір	Обговорення теми. Виконання вправ і тестових завдань

Дидактичний матеріал	Обговорення теми. Виконання вправ і тестових завдань
Мовленнєвий розвиток під час вивчення орфографії	Обговорення теми. Виконання вправ і тестових завдань
Мовленнєвий розвиток під час вивчення фонетики	Обговорення теми. Виконання вправ і тестових завдань
Мовленнєвий розвиток під час вивчення морфології	Обговорення теми. Виконання вправ і тестових завдань
Мовленнєвий розвиток під час вивчення синтаксису	Обговорення теми. Виконання вправ і тестових завдань
Мовленнєвий розвиток під час вивчення лексики	Обговорення теми. Виконання вправ і тестових завдань

7.4 СТРУКТУРА ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА (ТЕМИ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ОПРАЦЮВАННЯ)

Тема для самостійного опрацювання	Зміст теми
Види вправ на розвиток мовлення під час вивчення орфографії	Обговорення теми. Виконання тестових завдань
Види вправ на розвиток мовлення під час вивчення фонетики	Обговорення теми. Виконання тестових завдань
Види вправ на розвиток мовлення під час вивчення морфології	Обговорення теми. Виконання тестових завдань
Види вправ на розвиток мовлення під час вивчення синтаксису	Обговорення теми. Виконання тестових завдань
Види вправ на розвиток мовлення під час	Обговорення теми. Виконання тестових завдань

вивчення лексики	
Види вправ на розвиток мовлення під час вивчення словотвору	Обговорення теми. Виконання тестових завдань

8. МЕТОДИ ТА ФОРМИ КОНТРОЛЮ

Методи, які будуть використані для оцінювання результатів навчання:

- усний;
- письмовий (перша ті друга контрольні точки);
- тестовий контроль;
- практична перевірка під час практичних занять;
- контроль виконання завдань самостійної роботи (реферати, есе, презентації, творчі проекти тощо)
- підсумковий (семестровий) – екзамен.

Періодичний контроль складається з двох контрольних робіт (перша ті друга контрольні точки). Контрольна робота включає тестові завдання та відповіді на два розгорнуті питання.

Екзаменаційний білет включає тестові завдання та відповіді на два розгорнуті питання з усіх тем, які входять до програми освітнього компоненту.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ВІДПОВІДНО ДО ВИДІВ КОНТРОЛЮ

Контроль за видами діяльності здобувачів вищої освіти здійснюється шляхом поточного оцінювання знань (під час семінарських занять), контролю виконання завдань самостійної роботи (есе, презентації, творчі проекти), періодичного контролю періодична контрольна робота, екзамену. За результатами суми двох періодичних

контрольних робіт, оцінки за поточний контроль та екзаменаційної оцінки виставляється підсумкова оцінка за національною, 100-бальною шкалами і ECTS.

Загальна система оцінювання курсу

За семестр з курсу дисципліни проводяться два періодичні контролі (ПКР), результати яких є складником результатів контрольних точок першої (КТ1) і другої (КТ2). Результати контрольної точки (КТ) є сумою поточного (ПК) і періодичного контролю (ПКР): $КТ = ПК + ПКР$. Максимальна кількість балів за контрольну точку (КТ) складає 50 балів. Максимальна кількість балів за періодичний контроль (ПКР) становить 60 % від максимальної кількості балів за контрольну точку (КТ), тобто 30 балів. А 40 % балів, тобто решта балів контрольної точки, є бали за поточний контроль, а саме 20 балів. Результати поточного контролю обчислюються як середньозважена оцінок ($X_{ср}$) за діяльність здобувача на практичних (семінарських) заняттях, що входять в число певної контрольної точки. Для трансферу середньозваженої оцінки ($X_{ср}$) в бали, що входять до 40 % балів контрольної точки (КТ), треба скористатися формулою: $ПК = (X_{ср}) * 20 / 5$. Таким чином, якщо за поточний контроль (ПК) видів діяльності здобувача на всіх заняттях $X_{ср} = 4.1$ бали, які були до періодичного контролю (ПКР), то їх перерахування на 20 балів здійснюється так: $ПК = 4.1 * 20 / 5 = 4.1 * 4 = 16.4 // 16$ (балів). За періодичний контроль (ПКР) отримано 30 балів. Тоді за контрольну точку (КТ) буде отримано $КТ = ПК + ПКР = 16 + 30 = 46$ (балів).

Здобувач вищої освіти має право на підвищення результату тільки одного періодичного контролю (ПКР) протягом двох тижнів після його складання у випадку отримання незадовільної оцінки.

Підсумковим контролем є екзамен, на його складання надається 100 балів за виконання тестів (або задач чи завдань іншого виду). Загальний рейтинг з дисципліни (ЗР) складається з суми балів (Е), отриманих на екзамені, і підсумкової оцінки (ПО) та ділиться навпіл. $ЗР = (ПО + Е) / 2$.

Здобувач, який навчається стабільно на «відмінні» оцінки і саме такі оцінки має за періодичні контролі, накопичує впродовж вивчення навчального курсу 90 і більше балів, має право не складати екзамен з даної дисципліни.

Здобувач зобов'язаний відпрацювати всі пропущені семінарські заняття протягом двох тижнів. Невідпрацьовані заняття (невиконання навчального плану) є підставою для недопущення здобувача до підсумкового контролю.

Критерії оцінювання поточного контролю на семінарських заняттях (усне, письмове опитування):

«5» – здобувач в повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно самостійно та аргументовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому нормативну, обов'язкову та додаткову літературу. Правильно вирішив усі розрахункові / тестові завдання. Здатен виділяти суттєві ознаки вивченого за допомогою операцій синтезу, аналізу, виявляти причинно-наслідкові зв'язки, формувати висновки і узагальнення, вільно оперувати фактами та відомостями.

«4» – здобувач достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, в основному розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому нормативну та обов'язкову літературу. Але при викладанні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі несуттєві неточності та незначні помилки. Правильно вирішив більшість розрахункових / тестових завдань. Здобувач здатен виділяти суттєві ознаки вивченого за допомогою операцій синтезу, аналізу, виявляти причинно-наслідкові зв'язки, у яких можуть бути окремі несуттєві помилки, формувати висновки і узагальнення, вільно оперувати фактами та відомостями.

«3» – здобувач в цілому володіє навчальним матеріалом, викладає його основний зміст під час усних виступів та письмових розрахунків, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, допускаючи при цьому окремі суттєві неточності та помилки. Правильно вирішив половину розрахункових / тестових завдань. Має ускладнення під час виділення суттєвих ознак вивченого; під час виявлення причинно-наслідкових зв'язків і формулювання висновків.

«2» – здобувач не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом. Фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) викладає його під час усних виступів та письмових розрахунків, недостатньо розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, допускаючи при цьому суттєві неточності. Правильно вирішив окремі розрахункові / тестові завдання. Безсистемно відділяє випадкові ознаки вивченого; не вміє зробити найпростіші операції аналізу і синтезу; робити узагальнення, висновки.

Критерії оцінювання періодичного контролю

Контрольна робота включає тестові завдання та відповіді на два розгорнуті питання. Максимальна кількість балів – 30.

П'ять тестових завдань по 2 бали – 10 балів.

Два розгорнуті питання по 10 балів.

Розгорнуті відповіді на 2 завдання оцінюються за 10-бальною шкалою.

10-9 балів: здобувач дає вичерпну відповідь на поставлене питання і виявляє глибокі ґрунтовні знання з певної теми. Спроможний мислити нестандартно, давати оригінальне тлумачення проблем, здатність самостійно інтерпретувати, узагальнювати, робити висновки на основі конкретного матеріалу..

8-7 балів: здобувач правильно і майже в достатньому обсязі дав відповідь на поставлене питання, що підтверджує його глибокі знання з предмета, показав розуміння теми, але ще не зовсім правильно може використати знання на практиці. Має незначні помилки у викладі матеріалу.

6-5 бали: здобувач недостатньо орієнтується в матеріалі, не завжди може самостійно проаналізувати запропонований матеріал; не дає вичерпної відповіді на контенті питання.

4-3 бали: здобувач допускає суттєві помилки у викладі матеріалу, порушує логіку відповіді, відтворює матеріал на елементарному рівні.

1-2 балів: здобувач не зміг викласти зміст питання, погано орієнтується в матеріалі, допускаючи при цьому суттєві неточності.

0 балів: відповідь відсутня

Критерії оцінювання підсумкового (семестрового) контролю

Підсумковий контроль з дисципліни «Історична грамати́ка української мови» відбувається у формі екзамену.

Екзаменаційний білет включає тестові завдання та відповіді на два розгорнуті питання. Максимальна кількість балів 100.

Тестові завдання 20 тестів по 2 бали.

Розгорнуті відповіді на два завдання оцінюються за 30-бальною шкалою.

25-30 балів: здобувач дає вичерпну відповідь на поставлене питання і виявляє глибокі ґрунтовні знання з певної теми. Спроможний мислити нестандартно, давати оригінальне тлумачення проблем, здатність самостійно інтерпретувати, узагальнювати, робити висновки на основі конкретного матеріалу. Здатен виділяти суттєві ознаки вивченого за допомогою операцій синтезу, аналізу, виявляти причинно-наслідкові зв'язки, формувати висновки і узагальнення, вільно оперувати фактами та відомостями.

19-24 балів: здобувач правильно і майже в достатньому обсязі дав відповідь на поставлене питання, що підтверджує його глибокі знання з предмета, показав розуміння теми. Але при викладанні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації.

13-18 бали: здобувач недостатньо орієнтується в матеріалі, поверхово сприймає його зміст, не завжди може самостійно проаналізувати запропонований матеріал. Не здатен виділяти суттєві ознаки вивченого.

7-12 бали: здобувач допускає суттєві помилки у викладі матеріалу, порушує логіку відповіді, відтворює матеріал на елементарному рівні. Допускає багато суттєвих помилок у викладенні матеріалу.

1-6 балів: здобувач не зміг викласти зміст питання, погано орієнтується в матеріалі. Безсистемно відділяє випадкові ознаки вивченого.

0 балів: відповідь відсутня.

9. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Вашуленко О.В. Мовленнєва складова у структурі читацької компетентності молодшого школяра. Початкова школа. 2011. № 12. С. 16-22.
2. Егоров Т.Г. Психология овладения навыком чтения. СПб.: КАРО, 2006.
3. Коваль Г.П., Іванова Л.І., Суржук Т.Б. Методика читання: Навчальний посібник. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2008.
4. Максименко С.Д., Соловієнко В.О. Загальна психологія: Навч. посібник. К.: МАУП, 2000. С. 95-98.
5. Кучерук О.А. Перспективні технології навчання в шкільному курсі української мови: Навчальний посібник. Житомир: ЖДУ ім. І. Франка, 2006.
6. Методика навчання рідної мови в середніх навчальних закладах. За редакцією М.І.Пентиліук: Підручник для студентів-філологів. К.: Ленвіт, 2000.
7. Пономарьова К.І. Методика розвитку мовлення. Методика навчання української мови в початковій школі: навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів. За наук. ред. М.С.Вашуленка. К.: Літера ЛТД, 2010. С. 307-315.
8. Потапенко О.І., Потапенко Г.І., Кожуховська Л.П. та ін. Методика навчання української мови у ДВНЗ та середніх освітніх закладах. Кредитно-модульний курс. К.: Міленіум, 2006
9. Рыжкова Т.В. Литературное развитие младших школьников: учебное пособие. СПб.: Изд-во РГПУ им. А.И.Герцена, 2006.
10. Савченко О.Я. Методика читання у початкових класах: посіб. для вчителя. К.: Освіта, 2007.
11. Скуратівський Л. До питання про значення поняття «мовленнєвий розвиток» та інші близькі за змістом поняття. Українська мова і література в школі. 2005. №3. С. 2-4.
12. Українська мова. 5-9 класи. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів з українською мовою навчання. Українська

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

1. www.nbuv.gov.ua – офіційний сайт Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського;
2. офіційний сайт філологічного факультету;
3. бібліотека Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького;
4. litopys.org.ua
5. izbornyk.org.ua